

Relatie grond- en oppervlaktewater

– Léon Brouwer, IWACO

Er is een aantal applicaties ontwikkeld waarmee het inzicht in de relatie tussen oppervlaktewater en grondwater kan wordt vergroot. Met behulp van de applicaties kunnen drainageweerstanden worden afgeleid waarbij gebruik wordt gemaakt van meetreeksen of geografische informatie. De applicaties bieden tevens mogelijkheden om effecten van inrichtings- en beheersmaatregelen in te schatten. Er werd een overzicht gegeven van de applicaties.

Landbouwkundige opbrengsten

– Jan van Bakel, Alterra

De relatie tussen grondwaterstand op een bepaald moment en de landbouwkundige bedrijfsvoering c.q. opbrengst is verre van eenduidig. Alleen bij gebruik van een karakterisering van het veeljarig gemiddelde grondwaterstandsverloop is een eenduidig verband te verwachten met de mate van doelrealisatie.

Voor Waterlood is gekozen voor de bekende HELP-tabel, zij het in aangepaste vorm. Daartoe is met name de kennis over de natschade geactualiseerd en geoperationaliseerd.

Communiceren bij aanpassingen van de waterhuishouding

– Rob Hoekstra, CLM

Onder de motto's «learning by doing» en «teaching the preaching» werd een actieve bijdrage gevraagd in de vorm van een spel.

Waterlood-instrumentarium Hands On

– Arjan ter Harmsel, Arcadis

De bouwers van het overkoepelende Instrumentarium boden de gelegenheid met het Instrumentarium te werken. Met het Instrumentarium kunnen we het stappenplan van Waterlood voor een pilot-gebied doorlopen.

De discussie en synthese van de dag verliep enigszins waterig, met name vanwege de wat gebrekkige respons vanuit de zaal. Nadat iemand vroeg wat nu de betrouwbaarheid is van de resultaten die het instrumentarium genereert, was er even een grappig moment toen de veertien forumleden op het podium elkaar vragend aankeken. Aan een inzicht in de doorwerking van fouten wordt door Alterra gewerkt.

Henk Post (waterschap Reest en Wieden) complimenteerde alle (deel)projectleiders voor de behaalde resultaten. Ik denk dat dat terecht is. Niet alleen inhoudelijk is er iets bereikt, maar ook organisatorisch heb ik slechts positieve momenten beleefd. STOWA heeft de projectcoördinatie en communicatie uitbesteed aan Arcadis en het werkt duidelijk goed wanneer ieder zijn eigen expertise gebruikt.

De Stichting Wateropleidingen gaat trainingen geven om met het instrument te leren werken. Daarnaast zal de STOWA aandacht besteden aan de introductie van het instrument bij de waterbeheerders. Tijdens de Aquatech in oktober zal de STOWA het ontwikkelde instrumentarium officieel presenteren. Een jaar later wordt gekeken of er aanpassingen nodig zijn.

Michael R. van der Valk

Het blauwe goud verzilveren – debat over integraal waterbeheer

Felix Meritis, Amsterdam, 9 april 2002

Zo af en toe hoor of lees je een mening of advies van een raad, commissie of instituut waar je nog nooit van hebt gehoord, maar waar ze blijkbaar – afgaande op het advies of de mening – toch hout weten te snijden. Twee jaar geleden heb ik persoonlijk de schone taak op me genomen om wat orde te scheppen teneinde de actuele stand der

zaken in het waterbeheer eens helder voor ogen te krijgen. Meer specifiek ging het toen over opslag van water in geval van crises; noodoverloopgebieden en dergelijke. Het Financieele Dagblad kopte indertijd met het fijne bericht dat 40% van Nederland hiervoor nodig was. Dat leek mij rijkelijk veel, reden om contact op te nemen met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Daar kende men deze getallen niet en verwees men naar het Ministerie van VROM dat zojuist de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening had gebaard. In deze nota gaat het om 390.000 ha, nog onderverdeeld in de categorieën 'water als drager voor veranderingsprocessen', 'voor veiligheid (korte perioden van hevige regenval)' en 'voor extra veiligheid (paniek)'. En passant was ook de Commissie Luteijn opgericht, op dat moment nog slechts bestaande uit één persoon, de voorzitter. Deze commissie was ingesteld door de minister van V&W met als doel te adviseren over noodoverloopgebieden. Het doel van aanwijzing van deze gebieden is naderhand aangepast tot het haalbaar geachte 'adviseren over mogelijkheden'. Desalniettemin bleef ik geïnteresseerd in de werkwijze: hoe bepaal je nu waar je laat overstromen? Dus weer terug naar V&W.

Eerder was het advies 'Waterbeleid in de 21^e eeuw verschenen, een product van de Commissie Waterbeheer 21e eeuw' die toen ook wel 'Commissie Tielrooy' werd genoemd. ('Beheer; en 'beleid' zijn synoniem, blijkbaar.) Wat de minister met dit advies doet, heeft ze vervolgens op laten schrijven in het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water'. In dit standpunt gaat het over 490.000 ha, een getal waar VROM bij nader inzien toch ook van zegt te weten. Verkeer en Waterstaat hanteert echter een andere indeling dan VROM voor deze gebieden. Deze bestaan uit maar liefst vier categorieën van respectievelijk 25.000, 45.000, 100.000 en 320.000 ha. Hoe dit te rijmen viel met de indeling van VROM bleek moei-

lijk uit te leggen. Na vele lange telefoongesprekken heb ik in luttele minuten op een A4'tje een destillatie gemaakt— een samenvatting van maandenlang interdepartementaal overleg die voor beide ministeries een eye-opener bleek. De beste stuurlied staan inderdaad vaak aan wal.

In het woud der rapporten, nota's, standpunten, notities en plannen was ook iets gegroeid met de naam «Het blauwe goud verzilveren», een uitgave van het mij tot dan toe onbekende Rathenau Instituut (zonder streepje). Genoemd instituut is in 1986 opgericht door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, om zowel burgers als overheid terzijde te staan bij het vinden van antwoorden op de vragen die rijzen over wetenschap en technologie. (Er bestaat ook nog een Adviesraad voor Wetenschap en Technologie, maar die doet vast iets anders. Nu even bij de les blijven.) Omdat de Tweede Kamerverkiezingen eraan kwamen vond het Rathenau Instituut het tijd voor een reeks stevige politieke debatten met kandidaat-Kamerleden. Op dinsdag 9 april 2002 was er in Felix Meritis in Amsterdam van 20.00 tot 22.00 uur een debat over integraal waterbeheer. Een apotheose van zo'n drie jaar werk.

Om te voorkomen dat de gedachtenwisseling oeverloos zou verzanden in irrelevant geneuzel of monologen van één partij had men een moderator ingehuurd waarbij we enige kennis van zaken mogen veronderstellen: Nelie Kroes. Zij leidde de discussie enigszins onzeker doch voortvarend, waarbij een wat onduidelijke meneer die kort na aanvang meedeelde een petitie te willen voordragen verplaatst werd naar het eind van de discussie, opdat er dan geen tijd meer zou zijn, hetgeen hij zich lijdend liet overkomen.

De discussie concentreerde zich rond drie vooraf geponeerde stellingen:

- Waterschappen als mede-overheid zijn uit de tijd.

- Heffingen voor waterzuivering en riole-
ring zijn onrechtvaardig en kunnen
omlaag.
- Staten binnen het rijk frustreren water-
beheer en ruimtelijke kwaliteit.

De vorm was zo gekozen dat eerst vijf kan-
didaat-Kamerleden hun standpunt verkon-
digden, waarna per stelling steeds twee
andere sprekers hun mening voor of tegen
de stelling gaven. Na enige tijd scheidde het
kaf zich van het koren, waarna er tot mijn
verrassing nog veel koren overbleef, waar-
door de molen inhoudelijk tot aan het eind
van de zitting nog goed bleef draaien. Een
enkele politieke spreker kenmerkte zich
door een grote mond met holle frasen die om
de materie heendraaiden. Een andere spre-
ker raakte het waterspoor bijster toen hij tot
hilariteit van de zaal de begrippen
'watersysteem' en 'waterketen' door elkaar
haalde en dit vervolgens ontkende. Hierna
trachtte hij de betekenissen uit te leggen,
waarmee hij definitief door de mand van de
aanwezige waterbeheerders viel. De water-
beheerders, die menen het zelf goed te
weten en door het creëren van een eigen
slecht gedefinieerd jargon hard lachend het
contact met die domme politiek en burgers
verliezen. Gelukkig was er iemand uit de
zaal zo goed verheldering te verschaffen.

Af en toe proefde ik een sfeer van samen-
zwering en betweterigheid waarbij de hoog
opgeleide ingenieurs wel zullen bepalen wat
goed is voor de burger, als ze bij de politiek
maar eens wilden luisteren. Ik zie zeker de
charme van het tegen de stroom in roeien
om het tij te keren, maar acceptatie bij
degenen die je nodig hebt draagt wel bij aan
de effectiviteit van je kwaliteitsproducten.
Dat betekent inderdaad dat er meer water
in die hoofden moet. Eventueel in Jip-en-
Janneke-taal, want dat is momenteel hip.

Wat levert zo'n debat nu op, behalve een
mooie persmap en een wegwerpen? In de
eerste plaats een relatief eenvoudige kans
voor de opletende burger om zijn mening te

laten horen – zolang hij tenminste niet aan-
kondigt een petitie te zullen voordragen.
Daarnaast kan men wellicht de politiek en
belanghebbenden eens wakker schudden
door het presenteren van nieuwe visies.
Voor sommige aanwezigen waren er duide-
lijk leermomenten. Het debat was commu-
nicatietechnisch goed ingekaderd, met op
dezelfde avond een artikel in NRC Handels-
blad en voorafgegaan door een al eerder in
H₂O verschenen wat vermoeiend stuk
opinie.

Een opvallend wederkerend thema was de
polarisatie 'politiek versus waterbeheer'.
Wie moet het nou voor het zeggen hebben?
De politiek wordt geacht op democratische
wijze besluiten te nemen; bij de water-
beheerders zit daarentegen de kennis om
besluiten de funderen. Kennen de *decision
makers* de problemen wel voldoende? De
kwestie is dus dat kennis en besluitkracht
niet in één en hetzelfde lichaam zijn verte-
genwoordigd. Dat is niet uniek voor het
waterbeheerder. Het is een spanningsveld
dat optreedt zodra mensen over anderen
beslissen. Hetzelfde zie je bijvoorbeeld bij
ontwikkelingssamenwerking. De mensen
die over het geld gaan kennen meestal niet
de problemen van de mensen die met het
geld geholpen moeten worden.

Aan de ene kant is er het belang van demo-
cratische besluitvorming, dus het belang
van politieke besluitvorming door door bur-
gers gekozen vertegenwoordigers (provincie-
bestuur), aan de andere kant wordt een
waterschapsbestuur ook gekozen, zij het nóg
minder duidelijk dan een provinciaal
bestuur. Tegelijk wil waterschap graag zelf
beslissingen kunnen nemen, zodat ze niet
afhankelijk is van de trage stroop der pro-
vincies. Zodat ze binnen een half jaar 100
MEUR (miljoen Euro) vrij kan maken om de
gevolgen van 100 mm neerslag binnen een
halve dag te verzachten.
– “Want dat wil de burger.”

- "Oh, maar heeft diezelfde burger dan niet het provinciebestuur gekozen, om daarover te beslissen? Gaat het waterschap nu bepalen wat de burger wil?"
- "Of weet de burger wellicht niet wat zij wil en al helemaal niet wat een provincie daaraan bij kan dragen? En kun je dus maar beter een draadkrachtig water-

schap hebben dat gewoon de juiste beslissingen neemt?"

Het beeld dat resteert, is dat waterschappen het water sturen en dat het water de provincies stuurt. Misschien is dat maar beter zo.

Michael R. van der Valk
